

Ministerie van Algemene Zaken

CO₂-Managementplan Ministerie van Algemene Zaken

CO₂-Prestatieladder

Inhoud

CO₂-Managementplan Ministerie van Algemene Zaken	1
CO ₂ -Prestatieladder	1
1 Inleiding	4
2 CO₂-footprint	5
2.1 Afbakening van de organisatie	5
2.2 CO ₂ -footprint basisjaar 2019	5
2.3 Data en monitoring	6
2.4 Continue verbetering	6
3 Reductiedoelstellingen	7
4 Plan van Aanpak Reductiemaatregelen	8
4.1 Maatregelen overzicht	8
4.2 Maatregelen Mobiliteit	9
4.2.1 Maatregel 1.1: Elektrificatie wagenpark	9
4.2.2 Maatregel 1.2: Terugdringen zakelijke kilometers	9
4.2.3 Maatregel 1.3: Terugdringen vliegkilometers	9
4.3 Maatregelen Gasverbruik en Stadswarmte	9
4.3.1 Maatregel 2.1: Ketels vervangen	9
4.3.2 Maatregel 2.2: Overleg Eneco en RVB	9
4.4 Kantoren	9
4.4.1 Maatregel 3.1: Renovatie Binnenhof	9
4.4.2 Maatregel 3.2: Verbouwing Catshuis	9
4.5 Energiebesparing	10
4.5.1 Maatregel 4.1: Diverse energiebesparende maatregelen	10
4.6 Financiering	10
5 Deelname aan initiatieven	11
5.1 Relevante initiatieven	11
5.2 Afgeronde deelnames	11
5.3 Lopende deelnames	11
5.4 Nieuwe deelnames	11
6 Verantwoordelijkheden en taakstellingen	12
7 Stuurcyclus CO₂-management en energiemangement	13
7.1 Stuurcyclus	13
7.2 Verantwoordelijkheden	15
7.3 Documentatiesysteem	15
8 Periodieke voortgangsrapportage	16
8.1 Voortgangsrapportage H1 2022 proces	16
8.2 CO ₂ -footprints 2019, 2020 en 2021 en trendanalyse	17
8.3 Medewerker bijdrage	18

Over de CO₂-Prestatieladder

Met een certificaat op de CO₂-Prestatieladder toont een organisatie aan dat ze inzicht heeft in haar CO₂-uitstoot, dat er ambitieuze doelstellingen en maatregelen worden genomen om deze uitstoot te reduceren en dat de organisatie hier continu in verbetert. Het certificaat is op 5 verschillende niveaus te behalen: tot en met niveau 3 gaat het om de uitstoot van de eigen organisatie. Vanaf niveau 4 en 5 wordt er ook werk gemaakt van de CO₂-uitstoot van de keten en sector, zoals inkoop en aanbesteding, de leveranciers en het stimuleren van andere overheden en sectoren om ook maatregelen te nemen. Niveau 3 is het gebruikelijke instapniveau.

Elke gecertificeerde organisatie wordt jaarlijks ge-audit door een onafhankelijke en geaccrediteerde Certificerende Instelling. Een gecertificeerde organisatie heeft hierdoor gegarandeerd een werkend CO₂-managementsysteem voor de organisatie, dat jaarlijks wordt getoetst op ambities, reductie en continue verbetering. Hoewel de meeste gecertificeerde organisaties bedrijven zijn, kunnen ook andere typen organisaties een certificaat halen voor de CO₂-Prestatieladder. Ook overheden kunnen een certificaat halen. Alliander, ProRail, de gemeentes Arnhem, Renkum, Barneveld, Harderwijk en De Fryske Marren en de Provincie Gelderland, Overijssel en de Ministeries van I&W, EZK, LNV, BZK zijn al gecertificeerd, en een tiental andere centrale en lokale overheden zijn ermee bezig.

Niveau 3 heeft betrekking op het reduceren van onze CO₂-uitstoot (klimaatmitigatie). Naast klimaatmitigatie is ook klimaatadaptatie nodig: het aanpassen van onze samenleving en leefomgeving aan de gevolgen van klimaatverandering. Dit omvat bijvoorbeeld aanpassingen in de openbare ruimte.

1 Inleiding

Ingegeven door het Klimaatakkoord is het Ministerie van Algemene Zaken (AZ) in 2021 gestart met de implementatie van de CO₂-Prestatieladder op trede 3. Trede 3 is het gebruikelijke instapniveau van de prestatieladder. Hierdoor kreeg AZ inzicht in de CO₂-uitstoot van de bedrijfsvoering, met name energie en zakelijke mobiliteit. Bij het doorgroeien naar hogere treden op de Ladder zal ook de inkoopketen en het effect van beleid op de CO₂-uitstoot meegenomen.

De CO₂-Prestatieladder biedt als instrument een belangrijke basis voor het realiseren van de CO₂-reductiedoelen van AZ. In dit CO₂-managementplan worden deze doelen, de CO₂-footprint van het basisjaar en elk opeenvolgend halfjaar en de geplande maatregelen van AZ in beeld gebracht. Daarnaast rapporteren we halfjaarlijks over de voortgang van de footprint en de maatregelen. Hiermee wordt invulling gegeven aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder en wordt op een structurele wijze gewerkt aan het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering.

De afgelopen jaren waren ongewoon door de wereldwijde coronacrisis. We zijn daarom voorzichtig in het trekken van conclusies over de voortgang op de doelstellingen. Dit CO₂-managementplan wordt waar nodig bijgewerkt en gecommuniceerd.

2 CO₂-footprint

De basis voor de CO₂-Managementrapportage is het berekenen van de CO₂-uitstoot van de eigen organisatie en daarmee het vaststellen van de CO₂-footprint. Deze is opgesteld voor de jaren 2019, 2020, 2021 en 2022. Het jaar 2019 is het basisjaar en dient als nulmeting voor het CO₂-beleid conform de systematiek van de CO₂-Prestatieladder.

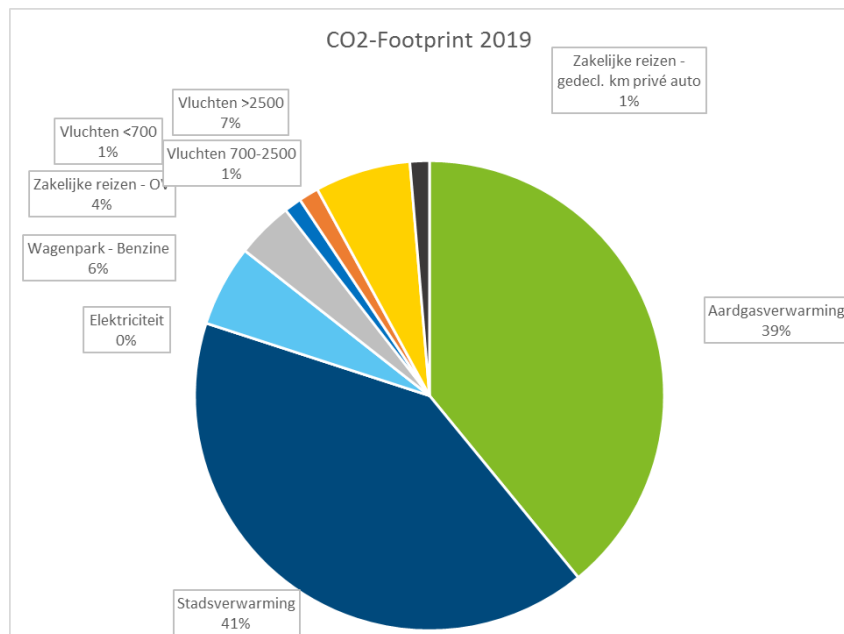
2.1 Afbakening van de organisatie

De CO₂-Prestatieladder op niveau 3 richt zich op de CO₂-uitstoot van het energiegebruik van de eigen organisatie en de uitstoot van zakelijk reizen. Voorafgaand is gekeken welke onderdelen van AZ binnen de scope van de CO₂-Prestatieladder worden meegenomen. AZ bestaat uit de volgende organisatieonderdelen:

- Directie Financieel Economische Zaken
- Directie Bedrijfsvoering
- Kabinet Minister President
- Rijksvoorlichtingsdienst
- Dienst Publiek en Communicatie
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

2.2 CO₂-footprint basisjaar 2019

De CO₂-footprint omvat alle directe uitstoot door het eigen brandstofverbruik, verwarming, het elektriciteitsverbruik en zakelijke reizen (exclusief woon-werkverkeer). De CO₂-footprint van AZ bedroeg in 2019 612 ton CO₂. Daarmee valt AZ in de categorie middelgroot van de CO₂-Prestatieladder.

2.3 Data en monitoring

Alles valt of staat met goede data en monitoring. 'Meten is weten'. Alleen met de juiste gegevens kunnen maatregelen worden genomen en keuzes gemaakt om de doelstelling te bereiken. Door te meten wordt gemonitord hoe ver AZ in de realisatie van de ambities is, en kunnen deze betrouwbare feiten ook worden gebruikt in de communicatie. De invoering van de CO₂-Prestatieladder is hierbij een belangrijk instrument voor AZ.

2.4 Continue verbetering

Op operationeel vlak zal worden gestart met de ontwikkeling van een duurzaam dashboard om beter te kunnen monitoren of de acties de gewenste resultaten opleveren. Ook wordt de samenwerking met de andere departementen (o.a. EZK/ LNV omdat het de medewerkers van het Binnenhof tijdelijk naar dit departement gaan verhuizen) aangehaald. Hiermee wordt meer eenduidigheid verkregen over de definities en wordt ervoor gezorgd dat de er op een soortgelijke manier gerapporteerd gaat worden over de prestaties.

3 Reductiedoelstellingen

Nederland heeft het doel om de uitstoot van broeikasgassen met 55% te reduceren in 2030, en met 95% in 2050, ten opzichte van het niveau van 1990. Met het sluiten van het Klimaatakkoord eind 2019, is voor de periode tot 2030 het beleid vastgesteld om deze doelen te behalen. In het Klimaatakkoord is ook opgenomen dat de overheid een voorbeeldrol neemt met het verduurzamen van de bedrijfsvoering. *Practice what you preach* is daarbij het principe.

De uiteindelijke doelstelling van het Rijk is een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030. AZ handelt op basis van de invloed die zij heeft, in het licht van de bijzondere situatie waarin zij zich bevindt (voor en na de verhuizing). De focus ligt nu op reduceren en hierbij zoveel mogelijk aansluiten op de volgende rijksbrede subdoelstellingen:

1. In 2020 is het wagenpark 20% zero emissie, in 2028 100%.

Voor 2020 was deze doelstelling niet behaald. Inmiddels is het wagenpark voor bewindspersonen en ambtelijke top van AZ voor 20% zero emissie. Doelstelling is een 100% zero emissie wagenpark voor 2028.

2. Voor zakelijke reizen (incl. woon-werk verkeer) in 2030 50% CO₂-reductie t.o.v. 2016.

Door het vergroenen van het Nederlands treinverkeer sinds 2017 heeft AZ de CO₂-uitstoot door zakelijke mobiliteit inmiddels aanzienlijk gereduceerd. Doelstelling is om deze trend tot reductie door te zetten. AZ zal qua vliegverkeer aansluiten bij succesvolle reismaatregelen die andere ministeries reeds geïmplementeerd hebben.

3. Elektriciteit 100% hernieuwbaar in 2030.

De energie is voor AZ reeds 100% hernieuwbaar door het inkopen van certificaten Nederlandse windenergie.

4. Gemiddeld 2% energiebesparing per jaar voor de rijksgebouwen.

Voor AZ is de footprint van 2019 als basisjaar vastgesteld, waardoor we vanaf nu de besparing ten opzichte van het basisjaar kunnen monitoren. Vanuit AZ worden gesprekken met RVB gevoerd over de verduurzaming van het Rijksvastgoed en de uitvoering van de wettelijk verplichte energiebesparende maatregelen.

5. Gasverbruik van alle rijksgebouwen met 30% afgenomen ten opzichte van 2019 en voor minimaal 50% afkomstig van hernieuwbare bronnen.

Het gasverbruik van AZ is pas vanaf 2019 zorgvuldig in kaart gebracht. Vanaf dit referentiejaar 2019 is rijksbreed een doelstelling vastgesteld; 30% minder gasverbruik in 2030. De Rijksoverheid gebruikt nog geen hernieuwbare bronnen voor gas. In 2018 is een aanbesteding gehouden voor groen gas, maar dat leverde nog geen inschrijvingen op. Vanuit AZ zal in samenspraak met RVB worden onderzocht hoe diverse verouderde (gas gestookte) ketels vervroegd vervangen kunnen worden door elektrisch (ruim voor het geplande groot onderhoud over een aantal jaar).

Overall heeft AZ heeft het doel om de CO₂-uitstoot in 2025 met **20%** te hebben gereduceerd ten opzichte van 2019.

4 Plan van Aanpak Reductiemaatregelen

Dit plan van aanpak beschrijft de maatregelen die richting 2030 getroffen worden om de door AZ onderschreven reductiedoelstellingen te behalen. Het betreffen alleen scope 1 doelstellingen. Voor scope 2 geldt dat er blijvend groene energie wordt ingekocht. In 2024 zullen de huidige functies en medewerkers die op het Binnenhof zijn gehuisvest tijdelijk worden ondergebracht worden in het rijkskantorenpannd Bezuidenhoutseweg 73. In dit verband is van belang dat de verduurzamingsmaatregelen die voor de inhuizing worden genomen, mee tellen in de reductie van de CO₂-uitstoot van AZ. Het ambitieniveau (CO₂-uitstoot in 2025 met 20% reduceren) kan derhalve worden bijgesteld, waarbij nadrukkelijk dient te worden aangemerkt dat steeds 2019 als 0-meting en basisjaar wordt gehanteerd.

Bij het formuleren en vaststellen van de maatregelen zijn, zoals is hoofdstuk 3 reeds geschetst, de rijksbrede doelstellingen als basis gebruikt. De focus ligt op de grootste bronnen van CO₂-uitstoot, namelijk gasverbruik en mobiliteit. Daarbij wordt zo veel mogelijk geprobeerd onderscheid gemaakt tussen maatregelen die Rijksbreed worden genomen en maatregelen die op het niveau van AZ worden genomen.

De actuele maatregelen die vastgesteld zijn, zijn in de volgende tabel opgenomen. Hierbij is per maatregel een schatting gegeven van de CO₂-reductie op de totale footprint van AZ t.o.v. 2019. De schattingen zijn exclusief de invloed van COVID-19.

Bewustwording is een andere belangrijke categorie. Naast inhoudelijke (kwantitatieve en kwalitatieve) maatregelen worden ook initiatieven genomen om bewustwording, draagvlak en kennis te vergroten onder de medewerkers. Daarmee wordt benadrukt dat de eigen invloed van de medewerkers groot is: iedereen kan een steentje bijdragen, bijvoorbeeld door hoe je kiest te reizen en door hoe de gebouwen worden gebruikt. Dit zijn de kwalitatieve maatregelen.

4.1 Maatregelen overzicht

Maatregelen overzicht					
Nr.	Maatregel	Tijdspad maatregel	Type maatregel	Reductie potentie (ton CO ₂)	Eindverantwoordelijke
1 Mobiliteit					
1.1	Elektrificatie wagenpark	2023/2024	Kwantitatief	1% bij hybride 3% bij elektrisch	Duurzaamheidscoördinator
1.2	Terugdringen zakelijke km.	2023/2024	Kwalitatief	0,4% (*)	Duurzaamheidscoördinator
1.3	Terugdringen vliegekilometers	2023/2024	Kwalitatief	n.t.b.	Duurzaamheidscoördinator
2 Gasverbruik en stadswarmte					
2.1	Ketels vervangen	2023/2024	Kwantitatief	15%	Duurzaamheidscoördinator
2.2	Overleg Eneco en RVB	2023/2024	Kwalitatief	n.t.b.	Duurzaamheidscoördinator
3 Kantoren					
3.1	Renovatie Binnenhof	2023/2030	Kwantitatief	n.t.b.	Duurzaamheidscoördinator

3.2	Verbouwing Catshuis	2024/2025	Kwantitatief	n.t.b.	Duurzaamheidscoördinator
4 Energiebesparing					
4.1	Diverse energiebesparende maatregelen	2020/2024	Kwantitatief	n.t.b.	Duurzaamheidscoördinator

(*) de mogelijke reductiepotentie is berekend bij het nemen van de maatregelen zoals beschreven in 4.2.2.

4.2 Maatregelen Mobiliteit

Zoals te zien is in hoofdstuk 2.2 is het aandeel van mobiliteit (wagenpark, zakelijk reizen en vliegen) in CO₂-uitstoot 16%. Door te streven naar de rijksbreed vastgestelde doelstellingen wordt gekozen voor de volgende maatregelen.

4.2.1 Maatregel 1.1: Elektrificatie wagenpark

Onderzoek doen naar de mogelijkheid om benzine dienstauto's met chauffeurs te vervangen door elektrische of hybride auto's.

4.2.2 Maatregel 1.2: Terugdringen zakelijke kilometers

Onderzoek naar de mogelijkheid om elektrisch te gaan rijden om zakelijke (benzine/ diesel) kilometers terug te dringen, door de (huidige) poolauto in te zetten en de mogelijkheden binnen de shuttel kaart nader te onderzoeken.

4.2.3 Maatregel 1.3: Terugdringen vliegekilometers

Inventariseren welke reismaatregelen andere ministeries geïmplementeerd hebben en beoordeel welke hiervan relevant zijn om bij aan te sluiten.

4.3 Maatregelen Gasverbruik en Stadswarmte

Zoals te zien is in hoofdstuk 2.2 is het aandeel van gasverbruik en stadswarmte in CO₂-uitstoot 80%. Door te streven naar de rijksbreed vastgestelde doelstellingen wordt gekozen voor de volgende maatregelen.

4.3.1 Maatregel 2.1: Ketels vervangen

In samenspraak met RVB versneld diverse verouderde (gas gestookte) ketels vervroegd vervangen door elektrisch (ruim voor het geplande groot onderhoud over een aantal jaar). De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de vervanging ligt bij RVB.

4.3.2 Maatregel 2.2: Overleg Eneco en RVB

Onderzoeken of er bij Eneco verduurzamingsinitiatieven zijn voor het CO₂- neutraal opwekken van stadswarmte. Bij het RVB nagaan of voor de AZ panden wordt voldaan aan de uitvoering van wettelijk verplichte energiebesparende maatregelen.

4.4 Kantoren

De kantoren van AZ veroorzaken een groot deel van de CO₂-uitstoot, los van de eerder genoemde op gas gestookte ketels (zie 4.3.1).

4.4.1 Maatregel 3.1: Renovatie Binnenhof

Door het Binnenhof te renoveren (door het RVB) wordt het gebouw verduurzaamd, middels het vervangen van technische en bouwkundige installaties die voldoen aan vastgestelde wet- en regelgeving. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de renovatie ligt bij RVB.

4.4.2 Maatregel 3.2: Verbouwing Catshuis

Na het versneld vervangen door de gasketels op het Catshuis begint in 2024 de grootschalige verbouwing van het Catshuis, waarbij technische en bouwkundige installaties worden vervangen, er wordt verduurzaamd en er wordt voldoen aan vastgestelde wet- en regelgeving. De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor de verbouwing ligt bij RVB.

4.5 Energiebesparing

Hoewel AZ al groene stroom afneemt is er ook de ambitie om te werken aan het terugdringen van het energieverbruik.

4.5.1 Maatregel 4.1: Diverse energiebesparende maatregelen

- Oude Xerox printers vervangen door nieuwe die automatisch op slaapstand ingesteld zijn (al gerealiseerd).
- In de Trêveszaal (Binnenhof 20) kroonluchters met ongeveer 200 halogeenlampen van 40W vervangen door 4 watt led lampen (al gerealiseerd).
- In de vergaderzalen (Binnenhof 19 en 20) worden gloei-/ halogeen lampen van 12 kW vervangen door 1 kW led lampen (deels gerealiseerd).
- Noodverlichting (80-100 noodarmaturen van 8 watt) op het Binnenhof vervangen door led van 4 - 5 watt op basis van natuurlijk verloop.
- Onderzoek waar in het pand Binnenhof 19 (voor de verbouwing) nog elektrische energiebesparende maatregelen door te voeren zijn.
- Onderzoek naar mogelijke aanpassing diverse server ruimtes om stroomverbruik voor koeling omlaag te krijgen.
- Vier verwarmingsketels (gas) op het Buitenhof zijn uitgezet als het kan en worden pas weer aangezet als het buiten weer koud is of als de omstandigheden erom vragen.
- Van de acht 60-80 liter boilers op het Binnenhof van 2500 watt is er nu nog maar 1 in gebruik.
- Sturen op gedragsverandering bij de medewerkers ten behoeve van energiebesparing door middel van communicatie

4.6 Financiering

Voor de hiervoor geschetste maatregelen is nog geen budget gereserveerd. Bij de volgende begrotingscyclus, wordt budget aangevraagd voor de relevante maatregelen die om een investering vragen.

5 Deelname aan initiatieven

Binnen de Rijksoverheid vinden steeds meer initiatieven plaats op het gebied van het verminderen van energieverbruik en CO₂-uitstoot. Jaarlijks wordt bekeken welke nieuwe initiatieven interessant zijn voor het behalen van de reductiedoelstellingen. Hiervoor wordt een longlist van mogelijk relevante initiatieven opgesteld en een selectie voor deelname gemaakt. Tijdens de Directiebeoordeling wordt de doeltreffendheid van het gekozen initiatief en het vervolg voor het jaar erna besproken.

5.1 Relevante initiatieven

Om te komen tot de certificering op niveau 3 is het mogelijk om kennis uit te wisselen in verschillende gremia zoals de PianOo community of practice voor ministeries, het overleg coördinatoren duurzaamheid vanuit BZK, Denk Doe Duurzaam en de Coalitie Anders Reizen.

5.2 Afgeronde deelnames

Er zijn (nog) geen afgeronde deelnames van initiatieven.

5.3 Lopende deelnames

Er wordt op dit moment deelgenomen aan de activiteiten die worden georganiseerd binnen het rijksbrede programma Denk Doe Duurzaam (DDD). Dit programma helpt de transitie naar een duurzame bedrijfsvoering van het Rijk. DDD organiseert samenwerking, biedt inzicht in de voortgang, faciliteert doorbraken, inspireert en activeert via communicatie. Daardoor kunnen departementen de duurzaamheidsdoelen beter, sneller en gemakkelijker halen en draagt de Rijksbedrijfsvoering standaard bij aan een socialere en duurzamere samenleving. Er zijn werksessies, themabijeenkomsten en seminars die soms gaan over de CO₂-prestatieladder en soms over verduurzaming van de bijdragen in het algemeen. Bij DDD wordt vooral gesproken over emissiereductie op het gebied van mobiliteit en energie- en gasverbruik panden). Middels het delen van best practices komen ideeën tot stand voor CO₂ reductie. Zo is met EZK/LNV besproken om te onderzoeken hoe na de verhuizing van AZ naar Bezuidenhoutseweg 73 kan worden samengewerkt in het terugdringen van CO₂ uitstoot. Omdat het een rijksbreed initiatief is zijn er geen kosten verbonden aan de deelname.

5.4 Nieuwe deelnames

De lopende initiatieven betreffen de nieuwe deelnames van dit jaar.

6 Verantwoordelijkheden en taakstellingen

Voor het uitvoeren van de maatregelen binnen AZ, zoals beschreven in Hoofdstuk 4, is de werkgroep CO₂-prestatieladder verantwoordelijk. De werkgroep bestaat uit:

- Projectleider en Duurzaamheidscoördinator
- Communicatieadviseur
- Leden van de werkgroep

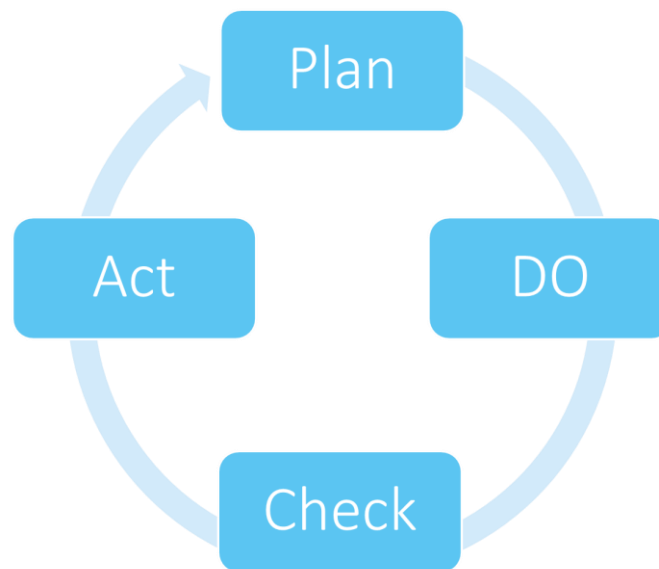
7 Stuurcyclus CO2-management en energiemangement

7.1 Stuurcyclus

Binnen de stuurcyclus van het managementsysteem wordt de Deming-circle gevolgd om continue verbetering te borgen. In de fases van de cyclus zijn visueel weergegeven in Figuur 1 en betreffen de volgende activiteiten:

- **Plan**
Beleidsdoelstellingen vastleggen, keuze maken voor CO₂-reductiemaatregelen en deelname aan initiatieven
- **Do**
Uitvoeren van de plannen die gemaakt zijn in de vorige fase
- **Check**
Controleren of de plannen op de juiste manier zijn uitgevoerd. Emissie inventaris opstellen en Periodieke voortgangsrapportage schrijven
- **Act**
Documenten actualiseren waar nodig.

Figuur 1: Stuurcyclus van het managementsysteem.

De Duurzaamheidscoördinator is er verantwoordelijk voor dat de stuurcyclus periodiek doorlopen wordt, en dat alle documenten up-to-date worden gehouden. Een activiteitenbeschrijving van de verschillende fases in de stuurcyclus staat in het onderstaande overzicht, per fase zijn er één of meerdere te leveren producten.

Activiteit	Op te leveren document
Check	
Organisatorische grenzen en operationele grenzen controleren	Actualiseren organisatorische grenzen Excel document: "CO2PL Organisatorische grenzen AZ"
Kwantificeringsmethode controleren	Controle emissiefactoren en berekening van de emissie/ CO ₂ uitstoot.
Emissie-inventaris opstellen	Actualiseren Emissie-inventaris/ CO ₂ -footprint. Document: "Emissie-inventaris AZ"
Trends beschrijven voor emissie inventaris	Document: "Energiebeoordeling AZ"
Voortgang reductiemaatregelen controleren	Periodieke voortgangsrapportage
Effectiviteit communicatie controleren	Verslag Directiebeoordeling
Act	
Energiebeoordeling actualiseren	Actualiseren document: "Energiebeoordeling AZ"
Communicatieplan actualiseren	Actualiseren document: "Communicatieplan CO ₂ -Prestatieladder"
Kwaliteitsmanagement plan actualiseren	Actualiseren document: "Kwaliteitsmanagement plan AZ"
Plan	
Interne Audit uitvoeren	Verslag Interne Audit
Directiebeoordeling uitvoeren	Verslag Directiebeoordeling
CO ₂ -managementplan, reductiemaatregelen, initiatieven opstellen of bijstellen	Actualiseren document: "CO ₂ -managementplan AZ".
Do	
Uitvoeren acties	

7.2 Verantwoordelijkheden

Document	Inhoud	Verantwoordelijke	Periodiek actualiseren per
Kwaliteitsmanagement plan	Stuurcyclus, procedures voor opstellen emissie inventaris,	Duurzaamheidscoördinator	jaar
Energiebeoordeling	Inventarisatie energieverbruikers, mogelijke reductiemaatregelen, initiatieven	Duurzaamheidscoördinator	Jaar
Emissie-inventaris	Energiestromen, CO2 footprint	Duurzaamheidscoördinator	Half jaar
Communicatieplan	Stakeholderanalyse, communicatie doelen, -planning en -middelen	Communicatiemedewerker CO ₂ -Prestatieladder	Jaar
Periodieke voortgangsrapportage	Beschrijving trends, voortgang en analyse.	Duurzaamheidscoördinator	Jaar
CO ₂ -managementplan	Reductiemaatregelen, verantwoordelijken hiervoor, deelname aan initiatieven	Opstellen door Duurzaamheidscoördinator, sturing door Bestuursraad (zie Directiebeoordeling)	Jaar
Interne audit	Controle van de Emissie-inventaris opgesteld is volgende de procedures zoals beschreven in het Kwaliteitsmanagementplan	Aveco de Bondt	Jaar
Directiebeoordeling (verslag of notulen)	Directiebeoordeling met als input: de Periodieke voortgangsrapportage, de interne audit en de Energiebeoordeling, en als output: eventueel bijstellen van het CO ₂ -managementplan en Kwaliteitsmanagement plan	Bestuursraad	Jaar
Externe audit	Controle van het CO ₂ -dossier, of deze voldoet aan de gestelde eisen.	Duurzaamheidscoördinator	Jaar

7.3 Documentatiesysteem

Alle documentatie rondom de CO₂-Prestatieladder worden opgeslagen in het digitale documentmanagement systeem Plato. Binnen Plato is de locatie 'CO₂ Prestatieladder' aangemaakt met daaronder diverse mappen. De route van de locatie is: Ordeningsplan → Bedrijfsvoering → Facilitair → Bedrijfsprocessen → Huisvesting → Projecten lopend → CO₂ Prestatieladder.

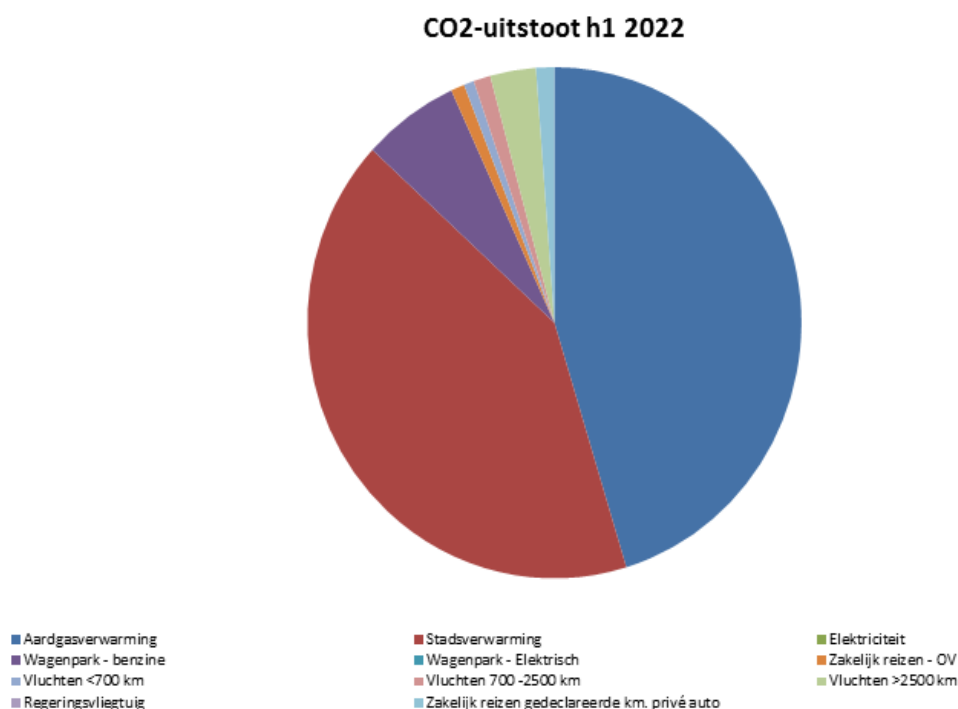
- De documenten zoals in bovenstaande tabel beschreven worden opgeslagen in de map 'Rapporten en verslagen' onder de locatie 'CO₂ Prestatieladder'.
- Het Communicatieplan en de gepubliceerde communicatie wordt opgeslagen in de map 'Communicatie' onder de locatie 'CO₂ Prestatieladder'.
- Alle verzamelde data wordt opgeslagen in de map 'Data verzameling' onder de locatie 'CO₂ Prestatieladder'.

8 Periodieke voortgangsrapportage

Het jaar 2019 dient als basisjaar/referentiejaar voor de CO₂-reductiedoelstellingen. Vanaf 2019 vinden de rapportages per jaar én halfjaarlijks (tussentijds) plaats. In hoofdstuk 2.2 is de footprint van het basisjaar opgenomen. Onderstaand worden de CO₂-footprints van H1 en H2 over 2022 belicht en een analyse gemaakt. Later wordt ingegaan op trends en mogelijke vooruitzichten.

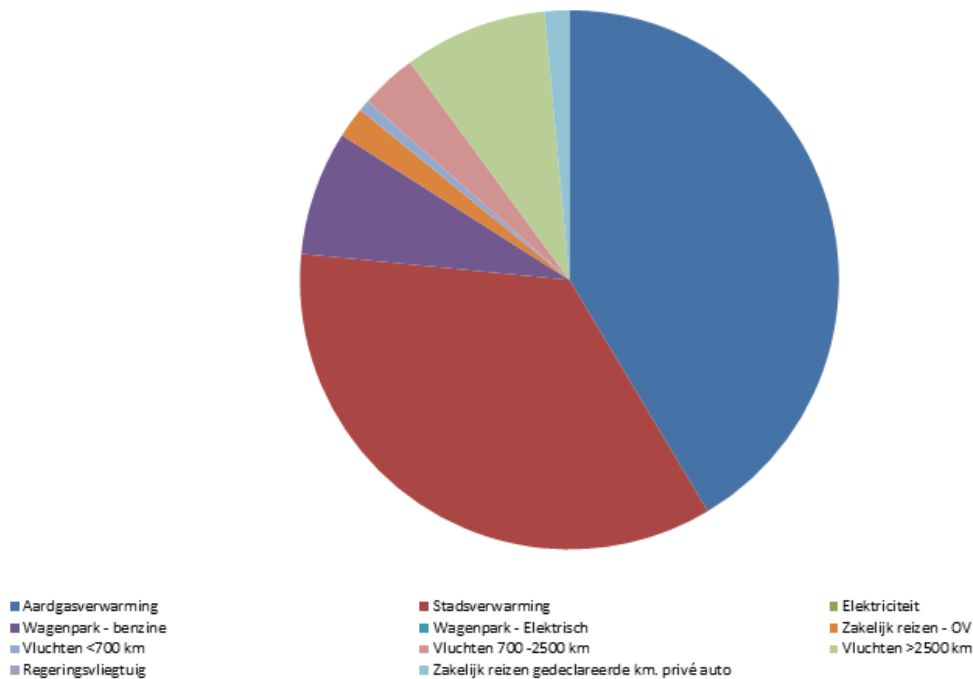
8.1 Voortgangsrapportage

In het kader van het Klimaatakkoord en volgend op het besluit van de ICBR in juni 2021 is het Ministerie van AZ in maart 2022 gestart met de implementatie van de CO₂-Prestatieladder. In hetzelfde jaar is een CO₂-managementsysteem ingericht met aan de kern de PDCA-cyclus ten behoeve van CO₂-reductie. Ieder half jaar wordt data verzameld met betrekking tot de energiestromen van AZ in scope 1, 2 en zakelijke reizen. Op basis hiervan wordt een CO₂-footprint opgesteld. Onderstaand worden de footprints over H1 en H2 van het jaar 2022 weergegeven.

In periode H1 2022 bedroeg de CO₂-footprint van het Ministerie van Algemene Zaken **296 ton CO₂**. Deze uitstoot wordt vooral veroorzaakt door aardgasverbruik (45% van het totaal) en stadswarmte (42% van het totaal). De vliegkilometers (5% van het totaal) hebben een kleine invloed op de totale footprint.

CO2-uitstoot h2 2022

In periode H2 2022 bedroeg de CO₂-footprint van het Ministerie van Algemene Zaken **201 ton CO₂**. Deze uitstoot wordt vooral veroorzaakt door aardgasverbruik (41% van het totaal) en stadswarmte (35% van het totaal). De vliegkilometers (12% van het totaal) hebben een behoorlijke invloed op de totale footprint. Van deze 12% bijdrage aan de totale CO₂-footprint over H2 2022 betreft 8% daarvan lange vliegvluchten (> 2500 km.).

8.2 CO₂-footprints en trendanalyse

In bijlage 4 zijn de CO₂-footprints over 2019, 2020, 2021 en 2022 opgenomen met de bijbehorende percentages van de uitstoot. Onderstaande tabel laat een trend zien in de CO₂ uitstoot over de periode 2019 (**612 ton**), 2020 (**539 ton**) 2021 (**619 ton**) en 2022 (**497 ton**).

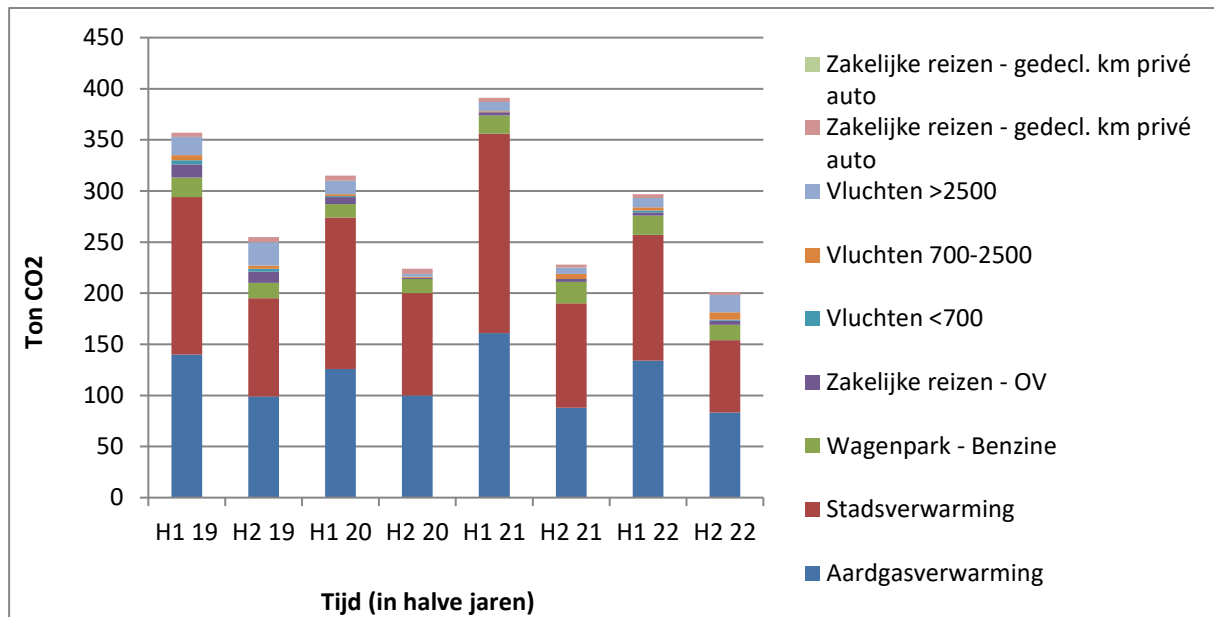
De reductiedoelstelling van het Ministerie van Algemene Zaken is om de CO₂-uitstoot in 2025 met 20% te hebben gereduceerd ten opzichte van 2019.

In het jaar 2022 is het certificeringsproces voor de CO₂-prestatieladder doorlopen, en kan er nog geen relatie worden gelegd tussen reductiemaatregelen en -doelstellingen.

Reductiemaatregelen worden vanaf begin 2023 geïnitieerd. De effecten ervan kunnen pas op zijn vroegst worden gedeeld in de periodieke voortgangsrapportage over H1 2024.

In heel 2022 heeft het Ministerie van Algemene Zaken desondanks een reductie van 19% CO₂-uitstoot gerealiseerd ten opzichte van het basisjaar 2019.

We liggen hiermee op koers met het behalen van doestelling om de CO₂-uitstoot in 2025 met 20% te hebben gereduceerd ten opzichte van 2019. Gezien de onzekere omstandigheden, o.a. renovatie Binnenhof en verhuizing, wordt de ambitie behouden en niet naar boven bijgesteld.

Elektriciteit

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 gebruikt AZ groene stroom. Om deze reden betreft het aandeel van het energieverbruik van de panden van AZ 0% in de CO₂-footprints. Gebleken is dat op Binnenhof 19 het meeste energie wordt verbruikt. Dit is verklaarbaar omdat het pand al jaren niet is verduurzaamd vanwege het grote renovatieproject van het hele Binnenhof wat de komende jaren plaats zal vinden. Er is geen inzicht in specifieke onderdelen of apparaten die veel energie gebruiken. Er is sprake van één afrekening energiegebruik, zonder nadere specificaties.

Verwarming

Het Binnenhof 19 gebruikt stadswarmte. Dit betreft een significant aandeel in de footprint. Het verbruik van stadswarmte op het Binnenhof is stabiel met een lichte stijging in 2021. Op Buitenhof 34 wordt het meeste aardgas verbruikt, omdat daar ook de meeste medewerkers zitten. Een klein deel (niet precies duidelijk hoeveel) van het aardgas op Buitenhof 34 wordt verbruikt door de Gevangenpoort. Dit valt niet onder de organisatorische grenzen van Algemene Zaken. Het verbruik van aardgas op Buitenhof 34 en Catshuis is afgenomen. Het verbruik van aardgas op het Catshuis is niet proportioneel gerelateerd aan de grootte en de bezetting van dit pand.

Wagenpark

Door corona is in 2020 wat minder gereden. In 2021 is echter weer een significante stijging van het aantal kilometers waarneembaar en neemt vervolgens in 2022 weer af. Alle auto's worden evenveel ingezet en hebben een vergelijkbaar brandstof verbruik (benzine).

Zakelijk reizen

Door de Covid-pandemie is er aanzienlijk minder met het OV gereisd. Opvallend is dat door het hybride werken het reizen met OV niet meer op het oude niveau is terug gekomen. Wat betreft de vliegreizen zien we in 2020 een behoorlijke afname door Covid. In 2021 en 2022 nemen vooral de middellange en lange vluchten weer toe. Vooral de lange afstand vluchten hebben door de hele periode 2019-2022 een behoorlijke impact op de CO₂ uitstoot.

8.3 Medewerker bijdrage

Er worden regelmatig berichten geplaatst op Rijksportaal om medewerkers te stimuleren een bijdrage te leveren aan het verduurzamen van de bedrijfsvoering binnen AZ. Ook hebben leden van de werkgroep een ambassadeursrol om het gedachtengoed van de CO₂-Prestatieladder binnen de eigen directie uit te dragen.

Bijlage 1 Methodiek voor de Emissie-inventaris

Dit deel van het Kwaliteitsmanagement plan beschrijft de informatiemanagementprocedures die gevolgd worden om periodiek tot een Emissie-inventaris (CO₂-footprint) te komen. Om de kwaliteit van de CO₂-footprint periodiek te waarborgen zijn de procedures opgesteld met inachtneming van de principes uit de ISO 14064-1:

- **Relevantie:** De bronnen, gegevens en methodes voor de CO₂-footprint passen bij de behoeften van het Ministerie van Algemene Zaken.
- **Compleetheid:** De CO₂-footprint omvat alle relevante GHG emissies en GHG opnames.
- **Consistentie:** Er kunnen zinvolle vergelijkingen gemaakt worden tussen GHG-gerelateerde informatie.
- **Nauwkeurigheid:** Subjectiviteit en onzekerheden worden, zover als praktisch haalbaar, gereduceerd.
- **Transparantie:** Er wordt voldoende en geschikte informatie bijgevoegd, zodat gebruikers beslissingen kunnen maken met redelijke zekerheid.

De Emissie-inventaris (CO₂-footprint) wordt periodiek opgesteld met als doel om inzicht te creëren in het energieverbruik en de CO₂-uitstoot met voldoende sturingsmogelijkheden om deze te verminderen. Het continue sturen op het energieverbruik en CO₂-reductie is onderdeel van het energiemanagement dat is opgesteld in het kader van de CO₂-prestatieladder. De rol van de Emissie-inventaris binnen de totale stuurcyclus is te vinden in hoofdstuk 2.

Dit document beschrijft de manier waarop binnen het opstellen van de Emissie-inventaris rekening wordt gehouden met:

- Het routinematige en consistent uitvoeren van controles om de betrouwbaarheid en compleetheid van de data te garanderen.
- Het identificeren en adresseren van fouten en omissies.
- Het documenteren en archiveren van relevante rapportages, waaronder informatiemanagement activiteiten.

Na afloop van elk inventarisatiejaar vindt er een review plaats van het Kwaliteitsmanagementplan om te bekijken of deze nog actueel is. Tijdens deze review is ook aandacht voor mogelijkheden om de informatiemanagementprocessen verder te verbeteren.

Verantwoordelijkheden voor de ontwikkeling van de Emissie-inventaris.

De verantwoordelijkheden voor alle CO₂-Prestatieladder documenten staan beschreven in Hoofdstuk 7.2 van dit document. De Duurzaamheidscoördinator is verantwoordelijk voor het periodiek opstellen van de Emissie-inventaris.

Trainingen

Er zijn diverse webinars bijgewoond in het kader van de CO₂-prestatieladder die zijn georganiseerd door Denk Doe Duurzaam. Verder is er met het Rijksvastgoedbedrijf gesproken over relevante technische ontwikkelingen op het gebied van duurzaam renoveren en is er meer kennis ingewonnen over verduurzaming van mobiliteit door te participeren in rijksbrede gremia als de coalitie Anders Reizen.

Organisatorische grenzen

De CO₂-Prestatieladder op niveau 3 richt zich op de CO₂-uitstoot van het energiegebruik van de eigen organisatie en de uitstoot van zakelijk reizen. Voorafgaand is gekeken welke onderdelen van AZ binnen de scope van de CO₂-Prestatieladder worden meegenomen. Dit zijn:

- Directie Financieel Economische Zaken
- Directie Bedrijfsvoering
- Kabinet Minister President
- Rijksvoorlichtingsdienst
- Dienst Publiek en Communicatie
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

De organisatorische grenzen worden bepaald door de regels uit het Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1 en het Greenhouse Gas Protocol ("GHG Protocol"). Daarbij wordt het principe van 'operationele controle' gehanteerd: bestaat er volledige of meer dan 50% zeggenschap over het betreffende onderdeel, dan maakt deze onderdeel uit van de footprint en de reductie aanpak.

Werkwijze wijzigingen organisatorische grenzen

Na afloop van elke halfjaarlijkse inventarisatie van de Emissie-inventaris en Footprint wordt de voortgang in het CO₂-managementplan (Periodieke Voortgangsrapportage) gerapporteerd. Hierin wordt tevens periodiek besproken of de organisatorische grenzen zijn aangepast. De Energiebeoordeling wordt jaarlijks geactualiseerd. Als er door veranderde organisatiegrenzen of veranderingen in assets, zoals panden of voertuigen, sprake is van nieuwe emissiestromen binnen de organisatie, dan worden de Energiebeoordeling en de Emissie-inventaris aangepast.

Operationele grenzen

Bij het bepalen van de operationele grenzen wordt onderscheid gemaakt tussen Scope 1, 2 & 3 categorieën. Deze indeling is oorspronkelijk afkomstig uit het GHG-protocol 'A Corporate Accounting and Reporting Standard'. Hoewel 'business travel' conform het GHG protocol een scope 3 emissie categorie is, moeten deze emissies voor de CO₂-Prestatieladder worden meegenomen in de Emissie-inventaris voor 3.A.1.

Als onderdeel van het energiemanagementsysteem wordt een Energiebeoordeling actueel gehouden dat de energiegebruikers binnen de organisatie beschrijft en een overzicht geeft van de emissiebronnen. Als er binnen de organisatie door veranderde organisatiegrenzen of de aankoop van nieuwe kapitale goederen sprake is van nieuwe emissiestromen dan worden het Energiebeoordeling en de Emissie-inventaris aangepast.

Berekeningsmethodes

De CO₂ footprint van het Ministerie van Algemene Zaken wordt berekend aan de hand van energieverbruiken (elektriciteit, gas, stadsverwarming en brandstof). De hoeveelheden (in bijvoorbeeld kWh, Nm³, GJ of liters) worden met behulp van conversiefactoren omgerekend naar CO₂. Het energieverbruik wordt vastgesteld aan de hand van facturen, meters e.d. De verbruiken worden zoveel mogelijk per halfjaar vastgesteld.

Het Handboek 3.1 juni 2020 zoals uitgegeven door de SKAO, vormt de basis voor de kwantificeringsmethode aangezien deze Emissie-inventaris onderdeel vormt van een CO₂-prestatieladder certificering. De scope-indeling zoals beschreven door SKAO is aangehouden.

Projecten met gunningsvoordeel

In het geval er door het Ministerie van Algemene Zaken een project wordt vergeven op basis van CO₂-gerelateerd gunningsvoordeel wordt voor dit project vooraf een raming van de CO₂-uitstoot bepaald. Voor elk project met gunningsvoordeel wordt in kaart gebracht welke energiegebruikers (materieel e.d.) en emissiestromen voor dat specifieke project van toepassing zijn en wat het daadwerkelijke energieverbruik van deze gebruikers is gedurende de looptijd van het project. Voor de projecten wordt een projectplan opgesteld, waarin wordt beschreven hoe invulling wordt gegeven aan CO₂-reductie. In de Periodieke Voortgangsrapportage in het CO₂-managementplan wordt de voortgang van deze projecten beschreven.

Een review van de toepassing van de berekeningsmethodes

De Emissie-inventaris wordt binnen de organisatie opgesteld door één persoon. Daardoor bestaat er geen risico dat er binnen verschillende onderdelen van de organisatie verschillende berekeningsmethodes worden gehanteerd.

Meetinstrumenten

Om het energieverbruik te bepalen wordt gebruik gemaakt van facturen, opgave van de energiemaatschappij en energiemeters.

Ontwikkeling en onderhoud aan een robuust data-collectiesysteem

De beschreven stuurcyclus in het CO₂-managementplan biedt een consequent systeem voor het verzamelen, verwerken en onderhouden van de data. Op deze manier is het inventarisatieproces traceerbaar en transparant, en is verantwoording vastgelegd. Daarnaast wordt deze bijlage samen met het CO₂-managementplan jaarlijks geactualiseerd en verbeterd waar nodig, ten behoeve van een robuust data collectiesysteem.

Regelmatige nauwkeurigheidscntroles

De totstandkoming van de Emissie-inventaris wordt gecontroleerd tijdens interne audits. Interne audits worden uitgevoerd door onafhankelijke personen met kennis van- en ervaring met het berekenen van CO₂-footprints. Fouten of omissies worden verholpen waar dat mogelijk is. Anders wordt de manier om de data te verzamelen aangepast zodat deze nauwkeuriger wordt.

Periodieke interne audits en technische reviews

Minimaal eenmaal per jaar wordt een interne audit gehouden op het gehele systeem van de CO₂-Prestatieladder. Dit kan tegelijkertijd plaatsvinden met andere interne audits. Daarnaast vindt er minimaal eenmaal per jaar een Directiebeoordeling plaats op het systeem.

Directiebeoordeling

De Directiebeoordeling vindt jaarlijks plaats in de Bestuursraad. Hierbij wordt de Bestuursraad geïnformeerd over de stand van zaken. Input voor de Directiebeoordeling zijn:

- De resultaten van de interne- en externe audit.
- Het actuele beleid zoals vervat in het CO₂-managementplan, Communicatieplan en andere relevante documenten.
- Voortgangsrapportages die de voortgang op de gemaakte plannen en de reductiedoelstellingen beschrijven.
- Het actuele verslag van de interne controle (eis 1.B.2), de actuele Energiebeoordeling (eis 2.A.3).
- Status van corrigerende en preventieve maatregelen.

Mits nodig, wordt de Bestuursraad gevraagd hier besluitvorming over te doen. Aan het einde van het verslag van de Directiebeoordeling zijn de conclusies, besluiten en maatregelen opgenomen in relatie tot de doeltreffendheid van het systeem en het realiseren van continue verbetering.

Documentatie en archief

De verbruiksgegevens worden opgeslagen in de map 'CO₂ Prestatieladder' op de locatie die beschreven staat in paragraaf 2.3.

Bijlage 2 Onderbouwing ambitieniveau

Onderbouwing ambitieniveau AZ

De basis voor verduurzaming bij ministeries is het Klimaatakkoord, waarin de doelstelling voor een klimaatneutrale bedrijfsvoering 2030 is opgenomen. Ten opzichte van koplopers binnen de publieke sector op het gebied van CO₂-reductie heeft AZ de ambitie om lerend te zijn. Ten opzichte van andere ministeries is deze positie volgend en waar mogelijk vooruitstrevend, waarbij aangetekend dat de historische panden waarin AZ gehuisvest is belemmerend werken om dit ambitieniveau ten alle tijden waar te kunnen maken.

Ten opzichte van andere ministeries en overheden

Er zijn op dit moment twee andere ministeries gecertificeerd: IenW en BZK. IenW heeft een tussendoel van 40% reductie in 2024, wat vooral behaald wordt door inkoop van groene stroom en biodiesel. Daarnaast heeft IenW de ambitie om in 2030 energie- en klimaatneutraal te zijn. Echter is er een grote kans dat dit niet haalbaar is in verband met de uitdagingen bij het verduurzamen van de Rijksrederij (circa 1/3 van de totale footprint). Qua zakelijke reizen gaat IenW voor een halvering in 2025 in plaats van 2030. BZK houdt in haar CO₂-managementplan de rijksbrede doelen aan zoals opgenomen in het Klimaatakkoord. Ze zijn bezig om te kijken naar het ontwikkelen van een aanpak voor vliegen, en om te onderzoeken of er versneld kan worden in de 2028 zero emissie ambitie.

Ten opzichte van deze ministeries zijn de doelen en maatregelen van AZ minder ambitieus, maar in ieder geval realistisch. Belangrijke reden om voorzichtig te zijn in het uitspreken van te hoge ambities is de onzekerheid die de verhuizing van de helft van de organisatie naar een ander pand en de renovatie van het Binnenhof met zich mee brengt.

Bij andere grotere overheden, zoals provincies en gemeenten, lopen de doelen uiteen van tussendoelen tot 2023-2026 bij gemeenten en Provincie Overijssel, tot een doelstelling van 80% reductie in 2030 bij Provincie Gelderland.

De doelen en maatregelen van AZ zijn in lijn met die van andere grotere overheden. In dit vergelijk gelden dezelfde belemmerende omstandigheden als in het vergelijk met IenW en BZK.

Maatregellijst

In de SKAO maatregellijst zijn 7 maatregelen van categorie A, 2 maatregelen van categorie B en 1 maatregel van categorie C ingevuld. Er zijn ook 10 eigen maatregelen die niet gecategoriseerd zijn.

Overzicht doelen en maatregelen andere overheden

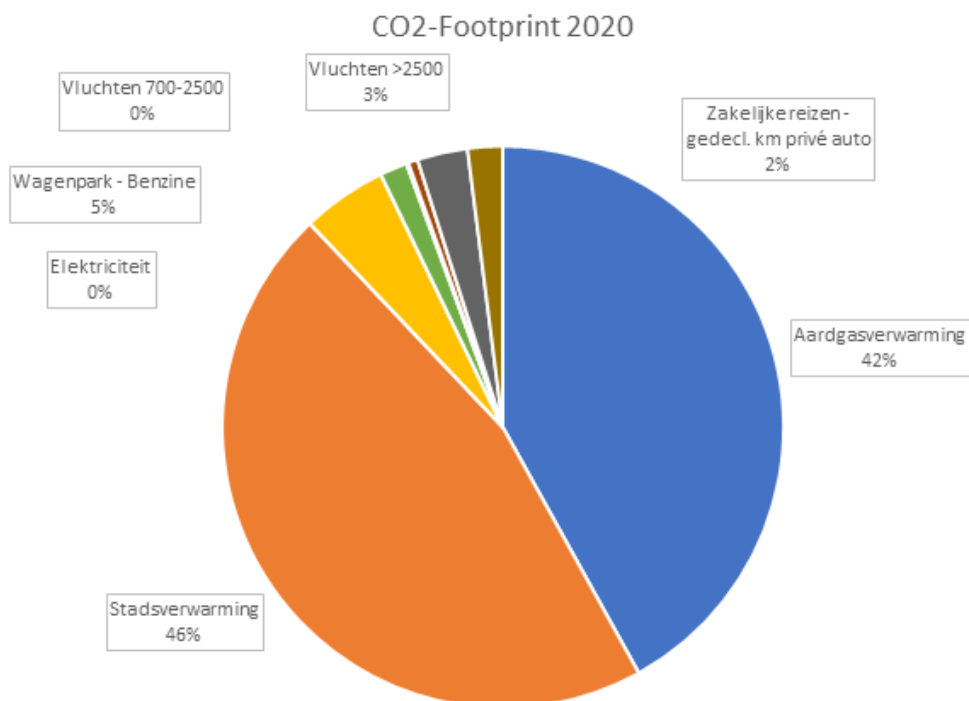
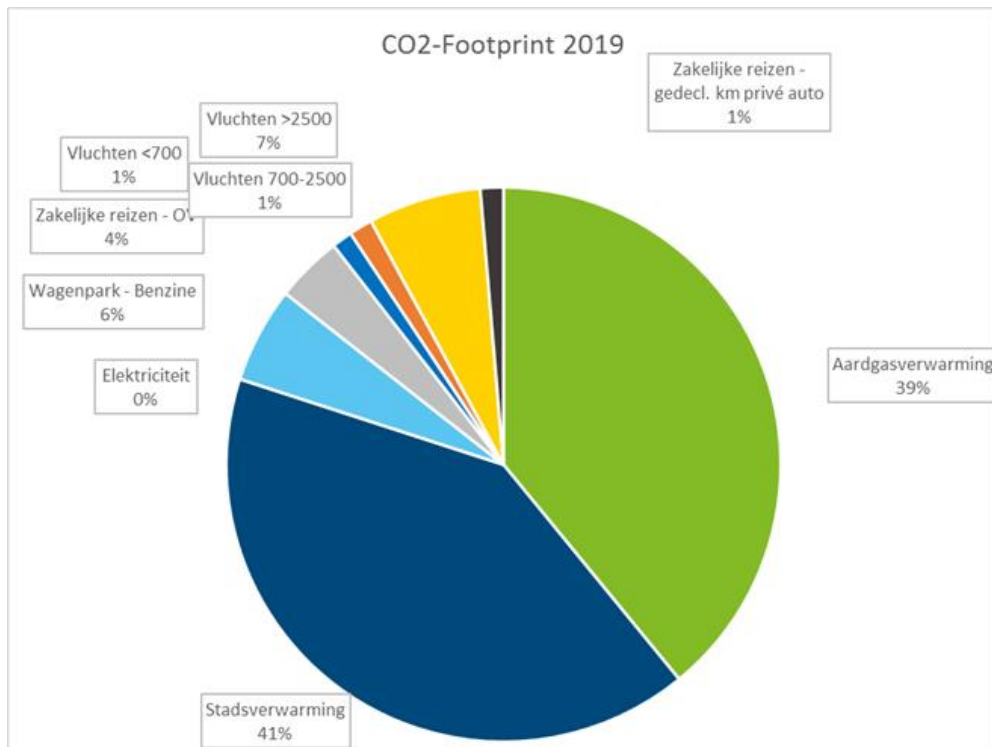
Type	Naam	Doelen
Ministerie	IenW	In 2024 40% reductie ten opzichte van 2009 Ambitie om in 2030 energie- en klimaatneutraal te zijn, maar grote kans dat dit niet haalbaar is ivm de Rijksrederij, in ieder geval energieneutraliteit niet. Halvering van zakelijke reizen in 2025 ipv 2030
Ministerie	BZK	Rijksbrede ambities en doelen volgen Ontwikkelen aanpak vliegen 2028 zero emissie, we kijken of we kunnen versnellen.
Gemeente	Alkmaar	59% in 2024 tov 2018
Gemeente	Amersfoort	40% in 2026 tov 2018
Gemeente	Arnhem	40% in 2023 tov 2018
Gemeente	Ede	15% in 2023 tov 2019
Gemeente	Haarlem	35% in 2025 tov 2018
Provincie	Gelderland	80% klimaatneutraal in 2030 Wagenpark in 2025 CO ₂ -neutraal voor zover mogelijk
Provincie	Overijssel	15% reductie in 2023

		5% minder CO2 uitstoten ten opzichte van 2019 20% minder CO2 uitstoten binnen ons gas- en brandstofverbruik 5% minder CO2 uitstoten binnen onze dienstreizen
--	--	---

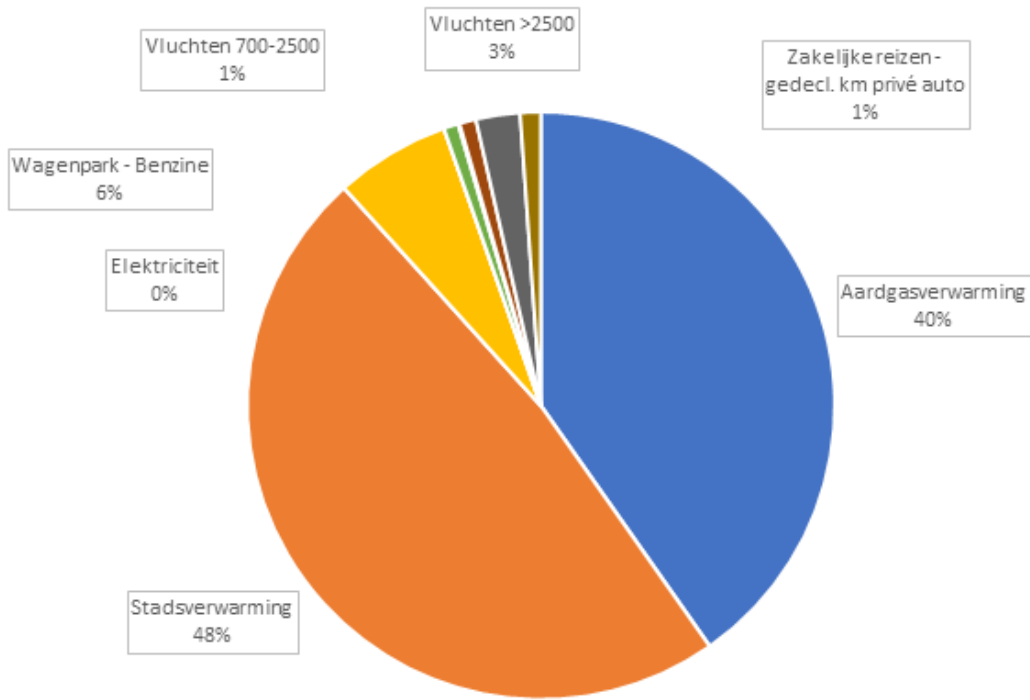
Bijlage 3 ISO-koppeltabel

§ 9.3.1 ISO 14064-1		Locatie
a	Description of the reporting organization	H2.1 Afbakening organisatie in CO ₂ -managementplan
b	Person or entity responsible for the report	H7.2. en Bijlage 1 in CO ₂ -managementplan
c	Reporting period covered	2019 – 2021
d	Documentation of organizational boundaries	H2.1 Afbakening organisatie in CO ₂ -managementplan
e	Documentation of reporting boundaries, including criteria determined by the organization to define significant emissions	Excel: CO2PL Organisatorische grenzen
f	Direct GHG emissions, quantified separately for CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O, NF ₃ , SF ₆ and other appropriate GHG groups (HFC's, PFC's, etc.), in tonnes of CO ₂ e	Excel: Emissie-inventaris Ministerie AZ
g	A description of how biogenic CO ₂ emissions and removals are treated in the GHG inventory and the relevant biogenic CO ₂ emissions and removals quantified separately in tonnes of CO ₂ e	Er wordt geen gebruik gemaakt van Biomassa.
h	If quantified, direct GHG removals, quantified in tonnes of CO ₂ e	Binnen het bedrijf wordt geen CO ₂ opgenomen.
i	Explanation for the exclusion of any significant GHG sources or sinks from the quantification	GHG emissies voortkomend uit airconditioning worden niet meegenomen.
j	Quantified indirect GHG emissions separated by category in tonnes of CO ₂ e	Excel: Emissie-inventaris Ministerie AZ
k	The historical base year selected and the base-year GHG inventory	H2.2 CO ₂ -footprint in basisjaar in CO ₂ -managementplan
l	Explanation of any change to the base year or other historical GHG data or categorization and any recalculation of the base year or other historical GHG inventory (6.4.1.), and documentation of any limitations to comparability resulting from such recalculation	Er zijn geen wijzigingen geweest in het basisjaar of historische data.
m	Reference to, or description of, quantification approaches, including reasons for their selection	Het Handboek 3.1 zoals uitgegeven door de SKAO vormt de basis voor de kwantificeringsmethode aangezien deze Emissie-inventaris onderdeel vormt van een CO ₂ -Prestatieladder certificering.
n	Explanation of any change to quantification approaches previously used	De kwantificeringsmethode is in de afgelopen periode niet gewijzigd.
o	Reference to, or documentation of, GHG emission or removal factors used	De actuele lijst met Emissiefactoren is te vinden in het tabblad 'emissiefactoren' in het bestand 'Emissie inventaris'
p	Description of the impact of uncertainties on the accuracy of the GHG emissions and removals data per category	De onzekerheden binnen de berekening van de CO ₂ -emissies zijn opgenomen in het CO ₂ -managementplan
q	Uncertainty assessment description and results	Jaarlijkse rapportage op de voortgang
r	A statement that the GHG report has been prepared in accordance with this document	Deze Emissie-inventaris is opgesteld volgens § 9.3.1 uit de ISO 14064-1
s	A disclosure describing whether the GHG inventory, report or statement has been verified, including the type of verification and level of assurance achieved	De Emissie-inventaris is niet geverifieerd.
t	The GWP values used in the calculation, as well as their source. If the GWP values are not taken from the latest IPCC report, include the emissions factors or the database reference used in the calculation, as well as their source	De gebruikte GWP-waarden zijn afkomstig uit het laatste IPCC rapport (indien dit niet het geval is, dan de emissiefactoren of de databasereferentie opnemen die in de berekening gebruikt zijn, evenals hun bron).

Bijlage 4 CO₂ footprints

CO2-Footprint 2021

CO₂-footprint 2022

